Route Education and Social Science Journal
Cilt 13, Sayı 5, Eylül 2026, s. 43–51
ISSN 2148-5518 | ressjournal.com
Atıf / Cite: Kılıç, S. D., & Akgül, H. (2026). Toplumsal beklentiler bağlamında benlik sunumu: Goffman'ın dramaturjik kuramı çerçevesinde Sırça Fanus. RESS Journal, 13(5), [44–52. https://doi.org/10.555740/journal.v13.i5.3

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş / Received: 29/07/2026
Kabul / Accepted: 28/09/2026
Yayın / Published: 30/09/2026
DOI: 10.555740/journal.v13.i5.3
İntihal / Plagiarism: iThenticate

TOPLUMSAL BEKLENTİLER BAĞLAMINDA BENLİK SUNUMU: GOFFMAN'IN DRAMATURJİK KURAMI ÇERÇEVESİNDE SIRÇA FANUS

Self-Presentation in the Context of Social Expectations: The Bell Jar within the Framework of Goffman's Dramaturgical Theory

Selin Deniz KILIÇ
Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale/ Türkiye
selindenizkilic@gmail.com
ORCID: 0009-0000-1709-6596

Hanife AKGÜL
Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale/ Türkiye
hanifeakgul@comu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-8543-9343

ABSTRACT

This study examines the representation related to self-presentation in the context of social expectations through Sylvia Plath's novel *The Bell Jar* within the framework of Erving Goffman's dramaturgical theory. The primary aim of the study is to examine how the conflicts between individuals' self-presentations, performed to conform to social norms, and their inner selves are represented in the novel within the framework of Erving Goffman's dramaturgical theory. The study adopted a literary case study design using qualitative document analysis, and the data obtained were evaluated through conceptual thematic analysis in line with Goffman's dramaturgical categories. The novel was evaluated in line with the concepts of front stage, back stage, role distance, and impression management. As a result of the analysis, it was observed that the novel's protagonist, Esther Greenwood, experiences alienation from her own self while attempting to deliver a performance aligned with social expectations and gender roles. It was determined that although Esther presents a successful, harmonious, and socially approved identity on the front stage, she experiences intense identity conflict and alienation on the back stage. It was identified that with the rejection of impression management tools, the performance becomes unsustainable and self-presentation enters a process of collapse. The findings demonstrate that Goffman's dramaturgical approach offers a functional theoretical framework for explaining the relationship between social performances and individual conflicts. However, it is also observed that the processes of self-conflict and alienation represented in the novel can be addressed through different theoretical perspectives as well.

Keywords: *self-presentation, dramaturgical theory, Erving Goffman, The Bell Jar, impression management*

ÖZET

Bu çalışmada, toplumsal beklentilerin bireyin benlik sunumu ile ilişkili temsili, Erving Goffman'ın dramaturjik kuramı çerçevesinde Sylvia Plath'ın *Sırça Fanus* romanı üzerinden incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı, bireyin toplumsal normlara uyum sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği benlik sunumları ile içsel benliği arasındaki çatışmaların romanda nasıl temsil edildiğini, Erving Goffman'ın dramaturjik kuramı çerçevesinde incelemektir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden edebi vaka incelemesi benimsenmiş; doküman incelemesi yoluyla elde edilen veriler kavramsal tematik analiz tekniği doğrultusunda çözümlenmiştir. Roman, ön sahne, arka sahne, rol mesafesi ve izlenim yönetimi kavramları doğrultusunda değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda, romanın başkarakteri Esther Greenwood'un toplumsal beklentilere ve cinsiyet rollerine uygun bir performans sergilemeye çalışırken kendi benliğiyle yabancılaşma yaşadığı görülmüştür. Esther'in ön sahnede başarılı, uyumlu ve toplumsal olarak kabul gören bir kimlik sunmasına karşın, arka sahnede yoğun bir kimlik çatışması ve yabancılaşma deneyimlediği belirlenmiştir. İzlenim yönetimi araçlarının reddedilmesiyle birlikte performansın sürdürülemez hale geldiği ve benlik sunumunun bir çöküş sürecine girdiği tespit

edilmiştir. Bulgular, Goffman'ın dramaturjik yaklaşımının toplumsal performanslar ile bireysel çatışmalar arasındaki ilişkiyi açıklamada işlevsel bir kuramsal çerçeve sunduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, romanda temsil edilen benlik çatışması ve yabancılaşma süreçlerinin farklı kuramsal yaklaşımlarla da ele alınabileceği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *benlik sunumu, dramaturjik kuram, Erving Goffman, Sırça Fanus, izlenim yönetimi*

GİRİŞ

Bireyin benliği, içinde bulunduğu toplumdan etkilenmekte ve toplumsal etkileşimlerle şekillenmektedir. Özellikle cinsiyet rolleri, aile ve çevrenin beklentileri, kültürel unsurlar gibi toplumsal faktörler bireyi belli davranış kalıplarına yönlendirerek nasıl davranması gerektiğine ilişkin bir çerçeve oluşturmaktadır. Toplumsal beklentiler bireyin benlik oluşumunu, kendisini nasıl algıladığını ve benliğini nasıl sunduğunu etkilemektedir (Leary ve Kowalski, 1990). Bireyler günlük yaşamlarında, farklı sosyal ortamlarda sergiledikleri farklı benlik sunumları aracılığıyla performanslar sergilemektedir. Bu doğrultuda benlik, sabit ve içsel bir yapı olarak değil, dinamik ve durumsal bir yapı olarak düşünülmektedir (Leary ve Kowalski, 1990). Dolayısıyla birey benlik sunumunu sosyal çevreye ve toplumsal beklentilere duyarlı bir şekilde gerçekleştirmektedir. Ancak bu süreç, bireyin toplumsal beklentilere uyum sağlama çabası ile kendi eğilimleri arasında uyumsuzluk yaratabilmekte ve bireyin sosyal normlara uyum sağlamaya çalışırken kendi kimliğiyle ilgili çatışmalar yaşamasına yol açabilmektedir (Schlenker, 1980).

Benliğin günlük yaşamda performans olarak sergilendiği düşüncesi Erving Goffman'ın (1959/2020) dramaturjik yaklaşımıyla kavramsallaştırılmıştır. Bu yaklaşıma göre bireyler, bulundukları sosyal bağlama göre çeşitli rollerle çevrelerindeki insanlar üzerinde belirli izlenimler yaratmayı amaçlamaktadırlar. Bu bakış açısı, bireyin toplumsal beklentiler karşısında kendini nasıl sunduğunu ve bu süreçte ortaya çıkan uyumu veya çatışmaları incelemek için kuramsal bir çerçeve sunmaktadır. Benlik sunumu ile toplumsal beklentiler arasındaki ilişkinin incelenmesine elverişli edebî eserlerden biri Sylvia Plath'ın *Sırça Fanus* romanıdır. Eser, 1950'li yılların Amerikan toplumunda genç bir kadının kimlik arayışını, maruz kaldığı baskıları ve içsel çatışmalarını anlatmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı çerçevesinde *Sırça Fanus* romanındaki başkarakter Esther Greenwood'un toplumsal beklentilerle ilişkili benlik sunumlarını ve izlenim yönetimi stratejilerini incelemek; bu sunumların romanda öznel deneyimle nasıl ilişkilendirildiğini ortaya koymaktır. İncelenen roman, toplumun bireyden beklentilerini, sosyal onay arayışını ve bunların benlik sunumuyla ilişkisini incelemeye yönelik veri kaynağını oluşturmaktadır. Çalışma, toplumsal beklentiler ile benlik sunumu arasındaki ilişkinin *Sırça Fanus* romanında Goffman'ın kuramsal kavramları çerçevesinde nasıl temsil edildiğini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

Araştırmanın kapsamı, *Sırça Fanus* romanı ile ön sahne, arka sahne, izlenim yönetimi ve rol mesafesi gibi dramaturjik kategorilerle sınırlandırılmıştır. Çalışmanın nitel bir edebi vaka incelemesi olması bulguların genellenmesini sınırlamakta olup odak noktası dramaturjik performanslar olduğundan karakterin yaşadığı benlik çözülmesi gibi kriz süreçleri klinik bir değerlendirme kapsamında ele alınmamış; bu süreçlerin romandaki temsili, yalnızca Goffman'ın sosyolojik kuramsal çerçevesi doğrultusunda ve dramaturjik performanslarla ilişkisi bağlamında incelenmiştir.

Kuramsal Çerçeve

Goffman, geliştirdiği dramaturjik kuramda, benlik sunumunu tiyatro kavramlarıyla açıklamaktadır. Gündelik sosyal hayat bir tiyatro sahnesi gibidir ve birey davranışlarını çevresindeki insanlar üzerinde belirli izlenimler yaratmak amacıyla sergilemektedir. Bu bağlamda, bireyin toplumsal etkileşim sırasında başkaları

üzerinde belirli izlenimler oluşturmak amacıyla sergilediği davranışlar performans olarak ele alınmaktadır. Sergilenen performanslar, istenen izlenimleri oluşturmaya yönelik bir çaba aracılığıyla izleyicinin algısını yönlendirmeye çalışmaktadır. İzleyici üzerinde istenen izlenimi oluşturma çabası, bireye "izlenim yönetimi" imkânı sunmaktadır. İzlenim yönetimi sosyal olarak kabul edilme, toplumsal olarak onaylanma veya belirli bir imaj oluşturma motivasyonlarıyla performansı şekillendirmektedir.

Merunková ve Šlerka (2019), bireyin benlik sunumunu gerçekleştirirken sadece sosyal normlara göre hareket etmediğini, süreç içinde etkin bir rol üstlendiğine ve seçimler yapabildiğine dikkat çekmektedir. Bireyler, bulundukları farklı sosyal ortamlara ve gruplara göre benlik sunumlarını bilinçli bir şekilde şekillendirmekte ve değiştirmektedir. Bu durum, benlik sunumu ve izlenim yönetimi sürecinin esnek ve değişebilen bir yapıda olduğunu göstermektedir (Urick, 2014).

Bireyler, bulundukları sosyal bağlamı ve etkileşim koşullarını göz önünde bulundurarak sergileyecekleri performansları ve üstlenecekleri rolleri şekillendirmektedir. Bu sosyal bağlam, belirli bir izleyici karşısında performansın sergilendiği "ön sahne" olarak adlandırılmakta ve burada toplumsal beklentiler ile izlenim yönetimi ön plana çıkmaktadır. Bireyin ön sahnede sergilediği performansın gerektirdiği davranış ve izlenim düzenlemelerinin görece gevşediği, farklı davranışların ortaya çıkabildiği etkileşim bölgesi ise "arka sahne"yi oluşturmaktadır. Bazı durum ve bağlamlarda bireyin oynadığı rol ile benlik sunumu arasında uyumsuzluk ortaya çıkabilir. Bu tür durumlar, rol mesafesi kavramı çerçevesinde bireyin toplumsal rolü ile öznel deneyimi arasındaki ayrışma üzerinden değerlendirilebilir (Goffman, 1959/2020). Cinsiyet rolleri bu bağlamda önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin benlik oluşumunun yanı sıra benlik sunumu da toplumsal cinsiyet rollerinden etkilenmektedir. Bireyler, toplum içerisinde sergilenen performansları öğrenilmiş cinsiyet rollerine göre yorumlamaktadır. Cinsiyet rollerinin benlik sunumu ve değerlendirmesindeki önemi, sosyal normlarla uyuşmazlık yaşandığı durumlarda içsel çatışmaların artmasına sebep olabilmektedir (Ridgeway ve Correll, 2004).

Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı, bireylerin toplumsal beklentiler doğrultusunda gerçekleştirdikleri benlik sunumlarını ve bu süreçte ortaya çıkan rol ve benlik sunumu arasındaki uyumsuzlukları anlamak için önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda Sylvia Plath'ın *Sırça Fanus* romanı, toplumun kadınlara yüklediği roller ile bireyin içsel kimliği arasındaki baskıyı yansıtması açısından önemli bir örnektir. Romanın başkarakteri Esther Greenwood'un yaşantısı bu süreçte ortaya çıkan rol çatışmalarının dramaturjik kuram çerçevesinde incelenmesine imkân tanımaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, veri kaynağı olan edebi eserin doküman incelemesi yoluyla ele alındığı nitel bir edebi vaka incelemesi deseni benimsenmiş; elde edilen metinsel veriler ise Goffman'ın kuramsal kategorileri doğrultusunda kavramsal tematik analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Bu doğrultuda çalışma, toplumsal beklentilerin bireyin benlik sunumu üzerindeki etkisini Sylvia Plath'ın *Sırça Fanus* romanı üzerinden Erving Goffman'ın dramaturjik kuramı çerçevesinde derinlemesine incelemektedir.

Çalışma Grubu / Evren ve Örneklem

Araştırmada insan katılımcılardan oluşan bir çalışma grubu bulunmamaktadır. Çalışmanın veri kaynağını edebî metnin kendisi oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, araştırmanın amacı ve Goffman'ın dramaturjik kuramı açısından toplumsal beklentiler, benlik sunumu ve rol çatışmalarının metinsel olarak izlenebilmesine olanak sağlaması nedeniyle *Sırça Fanus* amaçlı örnekleme yaklaşımıyla inceleme nesnesi olarak seçilmiştir. İlk olarak 1963 yılında yayımlanan, Sylvia Plath tarafından kaleme alınan ve Handan Saraç tarafından Türkçeye çevrilen *Sırça Fanus* romanının Kırmızı Kedi tarafından yayımlanan 2026 tarihli 36. basımı veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Analizde kullanılan doğrudan alıntılar bu baskı üzerinden örneklendirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma doküman incelemesine dayalı olarak yürütüldüğünden, ayrı bir veri toplama aracı (ölçek, mülakat formu vb.) kullanılmamıştır. Araştırmanın veri kaynağını Sylvia Plath'ın *Sırça Fanus* romanı oluşturmuştur. Analizde, Goffman'ın dramaturjik yaklaşımından türetilen benlik sunumu, ön sahne, arka sahne, rol mesafesi ve izlenim yönetimi kategorileri önceden belirlenmiş çözümleme kategorileri olarak kullanılmıştır. Roman, bu kategoriler doğrultusunda sistematik olarak incelenmiş; toplumsal beklentiler, benlik sunumu ve benlik çatışmalarıyla ilişkili ifadeler, olaylar ve karakter davranışları ilgili kategoriler altında kodlanmıştır. Elde edilen kodlar, Goffman'ın dramaturjik kuramı çerçevesinde yorumlanarak romanda toplumsal beklentiler ile benlik sunumu arasındaki ilişkinin nasıl temsil edildiği değerlendirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin analizinde nitel araştırma tekniklerinden kavramsal tematik analiz kullanılmıştır. Analiz sürecinde öncelikle *Sırça Fanus* romanı bütüncül olarak okunmuş, ardından araştırmanın amacı ve kuramsal çerçevesiyle ilişkili metinsel bölümler belirlenerek sınıflandırılmıştır. Analiz birimi, araştırmanın amacı ve Goffman'ın dramaturjik kuramından hareketle belirlenen kavramlarla ilişkili metinsel bölümler ve karakter davranışları olarak kabul edilmiştir. Karakterin (Esther Greenwood) davranışları, toplumsal beklentilerle ilişkili performansları ve benlik çatışmaları, ön sahne, arka sahne, rol mesafesi ve izlenim yönetimi gibi önceden belirlenen kuramsal kategoriler doğrultusunda kodlanmıştır. Kuramsal kategorilerle doğrudan ilişkili olmayan metinsel bölümler analiz kapsamına alınmamıştır. Kodlanan veriler karşılaştırılarak aralarındaki ilişkiler değerlendirilmiş ve Goffman'ın dramaturjik kuramı çerçevesinde yorumlanmıştır.

BULGULAR

Ön Sahne: Esther Greenwood'un Performansları

Goffman'ın dramaturjik yaklaşımında "ön sahne" kavramı toplumsal beklentilere uygun olarak seçilen performansların oynandığı ve izleyicilere belirli bir benlik sunumunun yansıtıldığı durumu ifade etmektedir. Bu alanda sergilenen performanslar, toplumsal normlarla uyumlu bir imaj çizme amacını taşır (Goffman, 1959/2020). Sırça Fanus romanında Esther Greenwood, dış dünyadan bakıldığında kendi statüsündeki biri için toplumsal olarak başarılı kabul edilebilecek bir yaşantı sergilemektedir. İngiliz edebiyatı öğrencisi olarak prestijli bir dergide staj yapması, yazılarının yayımlanması ve önemli yazarlarla çalışması, onun ön sahnesini güçlendiren unsurlardır.

Esther ön sahnede mutlu, başarılı, uyumlu ve sosyal bir kadın imajı yaratmaktadır. Dergideki diğer stajyerlerle zaman geçirmesi, sosyal aktivitelere katılım sağlaması ve staj işinin sorumluluklarını yerine getirmesi, toplumsal beklentilerle uyumlu bir benlik sunumu sergilediğini göstermektedir. Esther'in diğer kızlarla birlikte "başarılı, çalışkan ve kariyer odaklı genç kız" imajıyla uyumlu davranışlar sergilemesi, toplumsal sahnede kabul gören kadınlık ve başarı normlarına uygun bir görünüm sunduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Goffman'a göre ön sahne sadece davranışlardan ibaret değildir, giyim kuşam ve fiziksel görünüş de "kişisel vitrin"in bir parçasıdır. Esther'in New York'taki stajı öncesinde şık ve pahalı elbiseler satın alması ve staj sürecinde kendisine sunulan kozmetik ürünlerini kullanması, sergilemek istediği "başarılı kariyer kadını" imajını destekleyen araçlardır. Bu nesneler, karakterin toplumsal beklentilere uygun bir dış görünüş inşa ederek izlenim yönetimini istediği şekilde sürdürmesine olanak tanımaktadır.

Arka Sahne: Esther'in İçsel Dünyası

Goffman (1959/2020) "arka sahne"yi, ön sahnede sergilenen performansın gerektirdiği davranış ve izlenim düzenlemelerinin görece gevşediği, bireyin performansını farklı biçimde sürdürebildiği bir etkileşim bölgesi olarak tanımlamaktadır. Arka sahne, ön sahnede sergilenen idealize edilmiş benlik sunumundan (mutluluk, başarı, uyum) farklı olarak, bireyin bastırdığı duygularını ve rol mesafesini daha açık biçimde ortaya koyabildiği bir alan olarak değerlendirilebilir. Esther, kitabın başlarında dış dünyaya uyumlu bir vitrin sergilese

de arka sahne olarak yorumlanan durumlarda bu performansla arasındaki uyumsuzluğu ve yabancılaşma duygusunu daha açık biçimde ortaya koymaktadır.

Esther'in ön sahnedeki rolüne ait hissetmemesi, arka sahnedeki gerçeklik ile izleyicilere sunduğu performans arasındaki uçurumu gösterir. Karakterin, "Sanırım öbür kızların çoğu gibi coşku içinde olmam gerekiyordu ama içimden hiçbir tepki göstermek gelmiyordu" (Plath, 1963/2026, s. 8) ifadesi, bu iki alan arasındaki uyumsuzluğu ve arka sahnedeki uyumsuzluğu somutlaştırmaktadır.

Esther için arka sahne, sadece zihinsel bir alan değil, aynı zamanda fiziksel bir sığınaktır. Sık sık banyoya girmesi veya odasında yalnız kalma isteği, toplumsal performansın yarattığı yorgunluktan dolayı dinlenme çabası olarak değerlendirilebilir. Bu anlarda Esther, ön sahnede kullandığı tüm "izlenim yönetimi" araçlarını bir kenara bırakır. Ancak bu yalıtılmışlık hali, bir süre sonra kendisini bir "cam fanus" içinde hapsolmuş gibi hissetmesine yol açar. Bu fanus imgesi, arka sahnenin artık bir dinlenme yeri olmaktan çıkıp, bireyin dış dünyayla (ön sahneyle) bağının tamamen koptuğu bir izolasyon alanına dönüştüğünün simgesidir.

Rol Mesafesi ve Kimlik Çatışması

Goffman, bireyin üstlendiği rol ile bu role ilişkin tutumu arasındaki ayrışmayı rol mesafesi kavramı çerçevesinde ele almaktadır (Goffman, 1961/2018). Rol mesafesi, bireyin üstlendiği rol ile kendisi arasında belirli bir ayrım kurabilmesini ve role ilişkin tutumunu sergilediği performanstan farklılaştırabilmesini ifade etmektedir. Bu bağlamda rol ile bireyin kendisi arasındaki mesafenin belirginleşmesi, bireyin üstlendiği role ilişkin uyumsuzluk ve farklılaşma deneyimlerinin görünür hâle gelmesiyle ilişkilendirilebilir (Goffman, 1961/2018). Eserde Esther'in yaşadığı kimlik bunalımı ve sonrasındaki çöküş, bu kavramsal çerçevede değerlendirildiğinde, karakterin toplumsal beklentilerle (başarı, ideal ilişki, uyumluluk) kurduğu ilişki ile öznel deneyimi arasındaki farklılaşma üzerinden değerlendirilebilir.

Esther'in sosyal ortamlarda sürekli "rol yapıyormuş" gibi hissetmesi, dramaturjik açıdan sergilediği benlik sunumu ile öznel deneyimi arasındaki farklılaşmaya işaret etmektedir. Bu durum, Esther'in yalnızca davranışlarını değil, kendisine dayatılan evlilik ve annelik gibi toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin düşüncelerini de şekillendiren anlatı bağlamıyla ilişkilendirilebilir. Kendisi için belirlenmiş evlilik, annelik ve kadınlık rollerini sorgulayarak bunların kendisi açısından anlamını değerlendiren Esther'in bu süreçte yaşadığı çatışmalar, rol ile öznel deneyim arasındaki mesafenin belirginleşmesi bağlamında yorumlanabilir. Esther'in kendisini cam bir fanusun içerisine hapsolmuş hissetmesi ise dünyadan kopmuş sayılabilecek bir yabancılaşma, yalıtılmışlık ve çaresizlik deneyimini yansıtan bir anlatı unsuru olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda rol mesafesi, Esther'in toplumsal rollerle kurduğu ilişkiyi ve bu roller ile öznel deneyimi arasındaki farklılaşmayı yorumlamaya olanak sağlayan bir kavramsal çerçeve sunmaktadır.

Toplumsal Rol Beklentileri ve Kadın Kimliği

Her döneme özgü cinsiyet rollerine bağlı olarak bireye yüklenen toplumsal beklentiler olmaktadır. 1950'li yılların Amerika'sında kadınlara yönelik toplumsal beklentiler, dönemin hâkim toplumsal ve kültürel normları doğrultusunda şekillenmekteydi. Bu döneme ilişkin çalışmalar, özellikle orta sınıf beyaz kadınlara yönelik kültürel temsillerde eş ve annelik rollerinin yanı sıra ev içi yaşamın öne çıkarıldığını göstermektedir (Gamber, 2019). Ancak Esther toplum tarafından kendisine yüklenen bu rollere yabancılaşmakta ve bu durumu bir eksiklik olarak değerlendirmektedir. "Çocuk doğurmak çevremdeki kadınlara ne kadar da basit geliyordu! Neden ben böyle annelik duygusundan yoksun ve uzaktım?" (Plath, 1963/2026, s. 231) ifadesi annelik rolüne olan uzaklığını içselleştirilmiş bir eksiklik olarak gördüğünü göstermektedir.

Esther, kadın kimliğinin getirdiği toplumsal beklentilerle kendi istekleri arasında sıkışmış bir karakterdir. Bu durum metinde incir ağacı metaforu aracılığıyla ele alınmaktadır. Söz konusu metaforda Esther; evlilik, kariyer ya da seyahat gibi farklı gelecek ihtimallerinin her birini dalda olgunlaşan birer incir olarak tasavvur eder. Ancak Esther içlerinden birini seçtiğinde diğer incirlerin çürüyeceğini düşündüğü için seçim yapamamaktadır. Bu bağlamda Esther'i kimlik karmaşasına iten durum, toplumsal beklentiler ile kendi istekleri arasında bir seçim

yapmak zorunda hissetmesi ve birden fazla yaşam olasılığını aynı anda sürdürme arzusudur. Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı çerçevesinde bireyin farklı sosyal bağlamlarda ve izleyiciler karşısında farklı benlik sunumları gerçekleştirebilmesi mümkün olmakla birlikte, Esther'in farklı toplumsal roller ve gelecek beklentileri arasında yaşadığı uyumsuzluklar, benlik sunumu ve rol mesafesi kavramları çerçevesinde değerlendirilebilir.

Esther'in geleceğini akademik başarı açısından tanımlaması, "Hayatım boyunca okumak, yazmak, deli gibi çalışmaktan başka bir şey istemediğimi söyleyip durmuştum kendime." (Plath, 1963/2026, s. 37) ifadesinde görüldüğü gibi toplumsal baskılar çerçevesinde şekillenen ve sosyal olarak kabul gören bir kariyeri yansıtmaktadır.

İlerleyen süreçte ise okulu bitirdikten sonraki planları hakkında Esther "bilmiyorum" yanıtını verdiğinde aslında içsel isteklerinden ziyade toplumsal normlara uygun davranmaya çalıştığını fark etmektedir. "Bunu söylediğimi duyar duymaz da derin bir şokla sarsıldım, çünkü söylediğim anda bunun gerçek olduğunu fark etmiştim." (Plath, 1963/2026, s. 38) ifadesi bu bağlamda kazanılan içgörüyü göstermektedir.

İzlenim Yönetimi ve Toplumsal Uyum Çabası

Birey, içinde bulunduğu sosyal ortamlardaki davranışlarını, sosyal bağlama uyum sağlamak adına toplumsal beklentileri dikkate alarak bulunduğu ortama göre düzenlemekte ve toplumsal normlara uygun bir benlik sunumu gerçekleştirmektedir. Goffman (1959/2020) bu süreci toplumsal uyumun merkezi olarak görmekte ve "izlenim yönetimi" olarak kavramsallaştırmaktadır. Birey, toplumsal normlara uygun bir benlik sunumu oluşturabilmek için davranışlarını stratejik biçimde düzenlemektedir (Goffman, 1959/2020). Sırça Fanus bağlamında Esther'in sergilediği performanslar, toplumsal beklentilerle şekillenen bu izlenim yönetimi sürecini somut bir şekilde örneklendirmektedir. Esther, ön sahnede sergilediği performansları ile toplumsal beklentilere, normlara ve kadın kimliğine uygun düşecek şekilde davranmaktadır. Kurduğu romantik ilişki, sosyal ortamlarda sergilediği uyumlu davranışlar ve kariyerine yönelik çabaları toplum tarafından uygun görülen bir benlik sunumu gerçekleştirmek istediğini göstermektedir. Ancak bu süreç esnasında Esther sürekli olarak olması gerektiğini düşündüğü ideal kimlik ile içsel kimliği arasında çatışma yaşamaktadır.

Esther'in Buddy Willard ile olan ilişkisi, toplumsal beklentiler ve sosyal olarak onaylanan ilişki biçimleri bağlamında izlenim yönetimi kavramı çerçevesinde değerlendirilebilir. Buddy dönemin toplumsal normlarına göre yakışıklı, kariyerinde başarılı ve "ideal eş" olabilecek bir tıp öğrencisidir. Bu özellikler bakımından Esther ve Buddy'nin ilişkisi sosyal olarak onaylanan ve uygun görülen bir ilişkidir. Bu birliktelik, izlenim yönetimi kavramı çerçevesinde incelendiğinde, toplumsal beklentilerle uyumlu bir ilişki görünümü sunma biçimi olarak değerlendirilebilir. Esther'in Buddy'nin hastalığına dair, "Buddy'e vereme yakalandığına ne kadar üzüldüğümü söyleyip mektup yazacağıma söz verdim, oysa telefonu kapattığımda zerre kadar üzgün değildim. Yalnızca harika bir rahatlık hissediyordum." (Plath, 1963/2026, s. 79) şeklindeki ifadesi, ön sahnede sergilenen duygusal performans ile arka sahnedeki öznel deneyim arasındaki çatışmayı ortaya koymaktadır.

Bu stratejik yönetim, sadece ilişkinin sürdürülmesinde değil, çevrenin algısını yönlendirmede de belirginleşir. Esther'in, akşamlarını odasında geçirmesini sosyal olarak kabul edilebilir bir gerekçeye dayandırması ve artık nişanlısı hasta olduğu için bu durumun kötü karşılanmayacağını düşünmesi, çevresinin algısını yönlendirme çabası olarak değerlendirilebilir. "Herkese Buddy'nin vereme yakalandığını ve artık nişanlı sayılabileceğimizi söyledim ve cumartesi geceleri ders çalışmak için odamda oturduğum zaman bana karşı son derece nazik ve anlayışlı davrandılar, çünkü kırık bir kalbi gizlemek için böylesine çalışmamın çok cesurca bir şey olduğunu düşünüyorlardı." (Plath, 1963/2026, s. 80) ifadesi dramaturjik yaklaşım kapsamında, bireyin toplumsal norm ve beklentilere uygun bir imaj sergilemek için kullandığı bir izlenim yönetimi stratejisi olarak değerlendirilebilir.

Benlik Sunumunun Çöküşü

Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı çerçevesinde bir performansın sürdürülmesi, ön sahnede sunulan izlenimin belirli etkileşim bağlamlarında korunmasına yönelik düzenlemelerle ilişkilidir. Ancak bireyin üstlendiği rol ile bu role ilişkin tutum ve davranışları arasındaki rol mesafesi belirginleştikçe, izlenim yönetimi ve benlik sunumu arasındaki uyumsuzluklar görünür hâle gelebilmektedir. Esther Greenwood'un yaşadığı süreç, bu

kuramsal çerçevede değerlendirilebilecek bir örnektir. Esther'in "Kendimle ilgili tüm o tedirgin edici kuşkuların gerçek olduğunu ve bu gerçeği artık daha fazla gizleyemeyeceğimi hissediyordum." (Plath, 1963/2026, s. 35) ifadesi, yaşadığı zorlanma ve çatışmayı ortaya koymakta ve gerçekleştirdiği benlik sunumu ile öznel deneyimi arasındaki uyumsuzluğu göstermektedir.

Goffman bireyin kıyafetlerini ve aksesuarlarını, performansın inşasında kullanılan unsurlar olarak görmektedir. Bu bağlamda Esther'in staja kabul edildiğini öğrendiği zaman aldığı elbiseleri, son gecesinde otelin çatısından atması benlik çözülmesi olarak değerlendirilebilir. "Gardırobumdaki tüm giysileri birer birer gece rüzgârına verdim ve gri parçalar, bir sevgilinin külleri gibi çırpına çırpına oraya buraya, New York'un karanlık yüreğinde kesin olarak hiçbir zaman bilemeyeceğim yerlere doğru sürüklenip gittiler." (Plath, 1963/2026, s. 119) ifadesi izlenim yönetimi ve benlik sunumunun bir reddidir. Fırlatılan kıyafetler, Esther'in vitrinde sergilediği imajı yansıtan nesnelerdir. Bu nesnelerden vazgeçişi duygusal bir kopuşu göstermektedir. Bu davranışıyla Esther, izlenim yönetimini bırakarak toplumsal beklentilerle şekillenmiş performanslarını reddetmektedir. Esther, performansını sürdürmesini sağlayan nesneleri yok ederek sahneyi terk etmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, toplumsal beklentiler bağlamında bireyin benlik sunumu, Erving Goffman'ın dramaturjik kuramı çerçevesinde *Sırça Fanus* üzerinden incelenmiştir. Çalışmanın analiz bölümünde ön sahne, arka sahne, izlenim yönetimi ve rol mesafesi gibi temel dramaturjik kategoriler altında elde edilen bulgular, incelenen anlatıda toplumsal benlik sunumu ile içsel deneyim arasında belirgin bir farklılaşma bulunduğunu ortaya koymaktadır. Analizden elde edilen veriler, dramaturjik kategorilerin incelenen anlatıyı ve karakterin benlik sunumu ile içsel gerçekliği arasındaki farklılaşmayı yorumlamada açıklayıcı bir çerçeve sunduğuna işaret etmektedir. Bu bulgular, *Sırça Fanus* romanını toplumsal cinsiyet ve kadınlık rolleri bağlamında ele alan önceki çalışmalarla birlikte değerlendirildiğinde daha geniş bir anlam kazanmaktadır. Ferretter (2010), romanı dönemin cinsiyet, evlilik, annelik, güzellik ve kadınlık söylemleri bağlamında ele almakta ve eserin dönemin karmaşık ve çatışmalı toplumsal cinsiyet söylemlerini yansıttığını belirtmektedir. Bu açıdan mevcut çalışmanın toplumsal beklentiler ile benlik sunumu arasındaki ilişkiye ilişkin bulguları, romanın toplumsal cinsiyet normları ve kadınlık rolleri bağlamındaki önceki okumalarıyla örtüşmektedir.

Ön sahne ve arka sahne kavramları, incelenen roman üzerinden elde edilen bulgularla değerlendirildiğinde, Esther'in toplumsal performansı ile öznel deneyimi arasındaki uyumsuzluğu görünür kılmaktadır. Esther'in ön sahnede sergilediği sosyal olarak kabul gören performansı izlenim yönetimi stratejisine uygun düşmektedir. Ancak arka sahnede gerçekleşen yabancılaşma, performansın içsel benlikten farklılaştığına işaret etmektedir. Bu durum, benlik sunumu ile bireyin öznel deneyimi arasındaki uyumsuzluğun, incelenen anlatıda karakterin yaşadığı yabancılaşmanın görünür hâle gelmesinde önemli bir boyut oluşturduğunu düşündürmektedir. Bu bulgular, Aslan Uslu'nun (2021) *The Bell Jar* romanını 1950'ler Amerika'sındaki geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rollerin tıp kurumu aracılığıyla sürdürülmesi bağlamında ele aldığı çalışmayla ilişkilendirilebilir. Aslan Uslu (2021), romanın dönemin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini teşvik eden toplumsal yapı içerisindeki kadınlık deneyimini eleştirel biçimde yansıttığını belirtmektedir. Mevcut çalışmada ise bu toplumsal beklentiler, Esther'in farklı sosyal ortamlarda gerçekleştirdiği benlik sunumları ve bu sunumların gerisindeki farklılaşma üzerinden dramaturjik kuram çerçevesinde yorumlanmıştır.

Esther'in kimlik çatışması, rol mesafesi kavramı bağlamında değerlendirildiğinde belirgin bir görünüm kazanmaktadır. Rol mesafesinin belirginleştiği anlatı bölümlerinde Esther'in kopukluk ve yabancılık deneyimlerinin de görünür hâle geldiği görülmektedir. *Sırça Fanus* üzerinden yapılan bu inceleme; Goffman'ın rol mesafesi kavramının, karakterin toplumsal rollerle kurduğu ilişkiyi ve bu roller karşısındaki öznel ayrışmasını yorumlamada açıklayıcı bir çerçeve sunduğunu ortaya koymaktadır. Ferretter'ın (2010) romanı toplumsal cinsiyet, evlilik, annelik ve kadınlık söylemleri bağlamında değerlendirmesiyle birlikte düşünüldüğünde, Esther'in

yaşadığı çatışmanın dönemin toplumsal cinsiyet beklentileriyle ilişkili bir anlatı örüntüsü olarak ele alınabileceği görülmektedir.

Ancak elde edilen bu bulgular, dramaturjik kuramın bu çalışmada ele alınan bazı boyutları açıklamada tek başına yeterli olmadığını düşündürmektedir. Eserden yola çıkarak yapılan değerlendirmede, Goffman'ın sosyal etkileşim ve performans odaklı yaklaşımının, performansın sürdürülemediği durumlarda ortaya çıkan benlik deneyimlerinin bütün boyutlarını açıklamakta tek başına yeterli olmayabileceği görülmektedir. Bu nedenle, performansın sürdürülemediği durumlarda ortaya çıkan benlik deneyimlerinin değerlendirilmesi, dramaturjik yaklaşımın yanı sıra farklı kuramsal perspektiflerden yararlanmayı gerektirebilir. Esther'in deneyimlediği yabancılaşma ve gerçeklikten kopuş yaşantıları, benlik incelemesinin farklı kuramsal perspektiflerden de ele alınabileceğini düşündürmektedir. Bu açıdan Aslan Uslu'nun (2021) romanı tıp, psikiyatri ve toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişki üzerinden değerlendirmesi, *Sırça Fanus*'ta sosyal ve toplumsal bağlamın yanı sıra farklı açıklama düzeylerinin de bulunduğunu göstermesi bakımından mevcut çalışmayla ilişkilendirilebilir.

Son olarak bu çalışmada bazı sınırlılıklar mevcuttur. Çalışmada kuramsal odak noktası dramaturjik performanslar olarak belirlendiğinden, karakterin yaşadığı benlik çözülmesi gibi kriz süreçleri klinik bir değerlendirme kapsamında ele alınmamış; bu süreçlerin romandaki temsili, yalnızca Goffman'ın sosyolojik kuramsal çerçevesi doğrultusunda ve dramaturjik performanslarla ilişkisi bağlamında incelenmiştir. Analizde yalnızca bir edebî eserin incelenmesi, elde edilen yorumların farklı edebî metinlere ve bağlamlara aktarılabilirliğini sınırlandırmaktadır. Ayrıca analizin Goffman'ın kuramına dayandırılması, benlik çözülmesi gibi süreçlerin psikolojik ve klinik boyutlarının değerlendirilmesini sınırlandırmıştır. Bu nedenle çalışma, toplumsal beklentilerin gerçek bireyler üzerindeki etkisine ilişkin nedensel bir sonuç sunmamakta; söz konusu ilişkinin *Sırça Fanus* romanında nasıl temsil edildiğine odaklanmaktadır. Gelecek çalışmalarda dramaturjik yaklaşım, farklı kuramsal yaklaşımlarla birlikte ele alınarak benlik sunumu ve toplumsal beklentilerin edebî metinlerdeki temsili daha kapsamlı biçimde incelenebilir.

BEYANLAR / DECLARATIONS

Etik Kurul Onayı / Ethics Committee Approval: Bu araştırma doküman incelemesine dayalı bir edebi vaka çalışması olduğundan ve insan/hayvan katılımcı içermediğinden etik kurul izni gerektirmemektedir. / *This study does not require ethics committee approval as it is a literary case study based on document analysis and does not involve human or animal participants.*

Yazarlık Katkı Oranı / Author Contributions: *1. Yazar: araştırma tasarımı, veri toplama, analiz, yazım. 2. Yazar: literatür taraması, revizyon.*

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır. / The authors declare no conflict of interest.

Destek ve Teşekkür / Funding & Acknowledgements: *Bu araştırma herhangi bir fon veya kurum desteği almamıştır. Katkıda bulunan kişi/kurumlar varsa burada belirtiniz. / This research received no specific funding.*

İntihal Taraması / Plagiarism Check: Bu makale iThenticate yazılımı ile intihal taramasından geçirilmiştir. / This article has been screened for plagiarism via iThenticate.

KAYNAKÇA / REFERENCES

Aslan Uslu, G. (2021). The Bell Jar descends again: A feminist critique of modern medicine by Sylvia Plath and Rebecca Myers-Spiers. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(23), 323–333. https://doi.org/10.34189/asbd.8.23.007

Ferretter, L. (2010). Gender and society in *The Bell Jar*. In *Sylvia Plath's fiction: A critical study* (pp. 116–151). Edinburgh University Press. https://doi.org/10.1515/9780748630752-007

Gamber, W. (2019). Women and domesticity in the 1950s. In *Oxford Research Encyclopedia of American History*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199329175.013.423

Goffman, E. (2018). *Karşılaşmalar: Etkileşim sosyolojisinde iki çalışma* (3. bs.; S. Çalcı, Çev.). Heretik Yayıncılık. (Orijinal eser 1961'de yayımlandı).

Goffman, E. (2020). *Günlük yaşamda benliğin sunumu* (3. bs.; B. Cezar, Çev.). Metis. (Orijinal eser 1959'da yayımlandı).

Leary, M. R., & Kowalski, R. M. (1990). Impression management: A literature review and two-component model. *Psychological Bulletin, 107*(1), 34–47. https://doi.org/10.1037/0033-2909.107.1.34

Merunková, L., & Šlerka, J. (2019). Goffman's theory as a framework for analysis of self-presentation on online social networks. *Masaryk University Journal of Law and Technology, 13*(2), 243–276. https://doi.org/10.5817/MUJLT2019-2-5

Plath, S. (2026). *Sırça fanus* (36. bs.; H. Saraç, Çev.). Kırmızı Kedi. (Orijinal eser 1963'te yayımlandı).

Ridgeway, C. L., & Correll, S. J. (2004). Unpacking the gender system: A theoretical perspective on gender beliefs and social relations. *Gender & Society, 18*(4), 510–531. https://doi.org/10.1177/0891243204265269

Schlenker, B. R. (1980). *Impression management: The self-concept, social identity, and interpersonal relations*. Brooks/Cole.

Urick, M. J. (2014). The presentation of self: Dramaturgical theory and generations in organizations. *Journal of Intergenerational Relationships, 12*(4), 398–412. https://doi.org/10.1080/15350770.2014.961829